

Kümme aastat tagasi lahkusin siinsest hoonest, et asuda uude ametisse oma riigis. Toona polnud veel euro- ega rändekriisi, ei osatud arvata, et Euroopa piire võiks muuta jõuga, ega kõneldud sellest, et Euroopa projekt võib läbi kukkuda. Samuti polnud siis veel nutitelefone, märke interneti jälgimisest ega Uberit.

Ligi kolmveerand sajandit oleme justkui mantrat korrates kõnelenud Euroopast kui rahuprojektist. Selle kolmveerand sajandi esimese osa ajal Euroopa või täpsemalt öeldes pool Euroopat õilmitses ja kasvas ning meie julgeolek oli suuresti teiste kättes, isegi agressiivse ja totalitaarse Nõukogude Liidu varjus. Viimase veerandsaja aasta jooksul oleme väliste eksistentsiaalsete ohtude puudumisel püüelnud Euroopa taasloomise poole, samuti selle poole, et tuua teiste sekka tagasi need riigid, kes on oma tahte vastaselt pidanud elama totalitaarse režiimi all.

Nüüd seisame vastamisi uute eksistentsiaalsete, väliste ning – nagu meile möödunud aasta novembris Pariisis meelde tuletati – sisemiste ohtudega. Me oleme segaduses, oleme hirmul ning Euroopa ei ole väga paljude jaoks enam vastus.

Mul kõlavad kõrvus William Butler Yeatsi read:

Tiireldes, tiireldes suurenevas ringis,
Ei enam pistrik kuule peremeest,
Ei püsi keskpaik enam koos, kõik lammub;
Anarhia on valla ilma peal.

Vaatame sellele uuele reaalsusele näkku. Euroopas valitseb teisenemise kriis. Kas tegutseme koos või laseme teistel sellega tegeleda? Selles kriisis paneme proovile kõik, mis Euroopa on sammhaaval alates Monnet'ist ja Schumanist saavutanud. Oleme jõudmas teelahkmele, kus me kas muutume tugevamaks või laseme lõhkuvatel jõududel valitsevaks saada.

Väga oluline on tõdeda, et suur osa sellest kriisist oli ettenähtav. Me teadsime, et on tõsisemaid probleeme, ent lükkasime Euroopa-sisese eurokriisiga tegelemist edasi seni, kuni see muutus peaaegu juhitamatuks. Arvasime, vähemalt viimase ajani, et see oli suurim oht Euroopa

projektile. Me eksisime.

Samuti teadsime, ning juba pikka aega, et Euroopa ning tema lõuna- ja idapoolsete lähinaabrite tohutud erinevused sissetulekutes ja demokraatias on tiksuv pomm, mida hoidis tagasi pigem lõunapoolsete, Vahemere ja Lähis-Ida piirkondade autoritaarsete režiimide piirav mõju.

Nüüdseks on ränne – kodusõja koletu veresauna ja Daeshi süstemaatilise brutaalsuse eest põgenevate inimeste massiline ränne ning vaesuse ja majandusliku viletsuse käest pääseda soovivate inimeste majandusränne – Euroopa jaoks suurem oht kui kunagi varem. Schengen on ohus. Mõned riigid keelduvad pagulasi vastu võtmast, teised kannatavad riiki saabuvate pagulaste tulva all. Solidaarsus on koost lagunemas. Mõned keelduvad aitamast, teised ütlevad õigustatult, et solidaarsus on vastastikune. Ka struktuuri- ja ühtekuuluvusfondid on kallid solidaarsuse väljendused.

Me jahmume, kui kuuleme arvudest. Tänavu saabus Euroopasse miljon pagulast ja rändajat, järgmisel kahel aastal prognoositakse veel kaht miljonit.

Jah, need on tõeliselt suured arvud. Jah, see pingestab sotsiaalset ühtekuuluvust, meie eelarveid. Samas oleme näinud palju halvemaid aegu ja saanud neist võitu. 1946. aasta Euroopas oli ainuüksi Saksamaal 12 miljonit sisepagulast, kellele lisandus veel 12 miljonit ümberasustatud inimest kahekümnest riigist.

Selle lahendamiseks kulutas ÜRO Abistamis- ja Taastamisadministratsioon UNRRA praeguses rahas ligikaudu 50 miljardit eurot. Nimetan seda arvu näitlikustamiseks, et me kõik võiksime mõista, kui heidutava ülesandega meie vanavanemad pidid toime tulema ajal, mil Euroopas ei olnud institutsioone ja kohati isegi mitte suveräänseid valitsusi. Ning see kõik leidis aset juba siis, kui Marshalli plaani polnud veel alustatudki.

Niisiis, kogugem nüüd kokku oma tarkus ja tugevus, jätkem seljataha otsustamatus, näpuga näitamine ja vastutusest hoidumine. Me tuleme rändekriisiga toime – juhul kui näitame üles oma esiisade kindlameelsust. Me peame tegutsema solidaarselt koos nende liikmesriikidega, kelle õlul on kriisi põhiraskus, me peame nõustuma koormust mõistlikult jagama.

Me peame ka saavutama täieliku kontrolli Euroopa Liidu välispiiril; me ei saa olla ei liidusiseste ega ka –väliste piirideta. Meil peab olema ka ühtne toimiv varjupaigapoliitika, eriti mis puutub valetaotluste tagasilükkamisse ja ebaseaduslike sisserändajate tagasisaatmisse. Kas see on nii raske, kui vaatame tagasi sellele, millega Euroopa seisis vastamisi teise maailmasõja järgsetel aastatel?

Pärast Pariisi rünnakute õudusi kardan, et pagulaskriis annab vaid hoogu populistliku ja ekstremistliku poliitika tõusule. Me hakkame kuulma või õigupoolest juba kuulemegi argumenti, et me ei saa pagulasi vastu võtta, sest nad on terroristid, unustades seejuures, et praegu Euroopasse saabuvad pagulased on põgenenud sama režiimi, sama brutaalsuse ja mõrvade eest, mille tunnistajaks olime Pariisis, aga veelgi laiemalt.

Poliitikud kasutavad tänapäeval mõnikord keelepruuki, mida võis mõni aasta tagasi leida ainult anonüümsetes veebifoorumites. Demokraatlikud ja tsentristlikud juhid, kes soovivad järgida rahulikku ja vastutustundlikku poliitikat, on üha suurema surve või lausa ründe all.

Äärmusparteid ja -poliitikud kasutavad rändekriisi ära, nii nagu nad kasutasid ära majanduskriisi, nad kasutavad ära valijate rahulolematust Euroopa juhtide sageli väheütleva ja leebe kindlameelsuse üle. Kodanikud ootavad otsustavat reageerimist kriisidele. Kui traditsioonilised parteid ei suuda seda pakkuda, siis vaatavad nad nende poole, kelle retoorika küll kõlab otsustavalt, ent ei peida endas muud kui lihtsaid ja sageli ebaeuroopalikke lahendusi, millest vabanemiseks Euroopas liit loodi.

Ütlen seda kõike muu hulgas pagulaste pojana, kelle vanemad põgenesid oma kodumaalt Eestist terrori eest teise maailmasõja ajal. Seepärast räägingi aktsendiga. Loodan, et mõne aastakümne pärast on demokraatlikus Süürias president, kes kõneleb araabia keelt saksa aktsendiga. Minu vanemad ei tundnud end Rootsi jõudes alati teretulnuna, aga neile anti võimalus.

Me oleksime pidanud eurokriisi ja rändekriisi ette nägema, kuid üks kriis, mida me ette ei näinud, mis on tänini uskumatu, oli sissetung Krimmi ja selle annekteerimine, millele järgnes sissetung Donbassi. Ma ei lasku täna üksikasjadesse, ent pean märkima, et tehes seda, mida Venemaa kaks aastat tagasi samal kuul tegi, rikkus ta kõiki peamisi Euroopa julgeoleku aluslepinguid, alates ÜRO hartast, 1975. aasta Helsingi lõppaktist ja 1990. aasta Pariisi hartast. Ta rikkus ka 1994. aasta Budapesti memorandumit, mis garanteeris Ukraina territoriaalse puutumatus vastutasuks selle eest, et kõrvaldati tollal maailma suuruselt kolmas tuumarelvade

varu. Teisisõnu – me ei saa enam Euroopas eeldada, et alates teisest maailmasõjast Euroopa, rõhutan, Euroopa julgeoleku aluseks olnud rahvusvahelised lepingud endiselt kehtivad.

Euroopa Liidu reaktsioon Venemaa agressioonile on olnud kiire ja ühtne ning sellel on olnud heidutav mõju. Sanktsioonid on osutunud tõhusaks. Ent ELi suhted Venemaaga jäävad mõnda aega pingeliseks. Võtmesõna on strateegiline kannatlikkus. Mõned kutsuvad üles pidama dialoogi, ent dialoog iseenesest ei ole poliitika. Vähemalt ei ole see agressiooniga võitlemiseks sobiv poliitika. Nii palju peaksime olema 1938. aasta Müncheni kokkuleppest õppinud.

Olen kõnelenud Euroopa kriisidest, millest mõnda oleksime pidanud ette nägema, ent mõnda ei suutnud ette näha. Oma ülejäänud kõnes pühendun tulevasele ja pikaajalisele kriisile, mida me saame ära hoida, kui suhtume sellesse tõsiselt enne, kui avastame end selle keskelt. See on Euroopa kahanev konkurentsivõime ja tootlikkus kiiresti muutumas ja omavahel seotud digimaailmas.

Lõpetasin just koos Maailmapanga peaökonormati Kaushik Basuga panga esimese pikema IT majanduslikule potentsiaalile ning ühiskonna ja valitsemise edendamisele keskenduva uuringu koostamise juhtimise. Selles tõstetakse esile ka lõkse, mis põhjustavad mahajäämust. Üldiselt on Euroopa tulemused selle poolteist aastat kestnud, pikaajalise ja ulatusliku uuringu järgi head. Ent ärge laskem end eksitada – kui me ei suuda sammu pidada, võib Euroopast saada teisejärguline osaleja ning liidrikohtale asuvad peale USA ka India ja Hiina.

Digirevolutsioon võiks olla ühisturu jaoks õnnistus: praegu näeme üleeuroopaliste turgude tähtsust sellistes sektorites nagu tervishoid, pangandus ja transport, mis vaid paar aastakümnet tagasi tundusid puhtalt kohalikud teemad. Samas jääb meie õigustik sektorhaaval liikmesriikide vahel killustatuks ega ole digiajastuks valmis. Me satume ühisturu puudumisel kaotusseisu ning meie helgeimad pead lähevad sinna, kus neile avanevad paremad võimalused. Nägin seda neli aastat tagasi oma silmaga. Kutsusin teed jooma 23aastase eestlase, kes oli hiljuti saanud mõningat rahastamist oma väikesele idufirmale. Me kohtusime, ent ta sõnas: "Mul on kahju, härra president, kolin kahe nädala pärast USAsse. Siin pole turgu." Kuus kuud hiljem oli ta teeninud 4,6 miljonit dollarit. Kolm aastat hiljem müüs ta oma ettevõtte 100 miljoni dollari eest. See lugu hakkab igas liikmesriigis korduma, kuni meil ei ole Euroopas ühtset turgu.

Kuuskümmend aastat tagasi pandi Rooma lepinguga alus sellele, mida praegu nimetame neljaks vabaduseks: need on inimeste, kaupade, kapitali ja teenuste vaba liikumine. Digitaalset

ei olnud siis midagi. Arvutid olid alles arenemas. Praegu elame täiesti teistsuguses maailmas.

Kui me ei tunnista seda, kui põhjanevad muutused on toimunud, eriti viimase 10–15 aasta jooksul, siis jääb Euroopa maha ning maha jäävad ka meie kodanikud. Digirevolutsiooni väljakutsetega toimetulek nõuab Euroopa ettevõtjatelt, äriühingutelt, kodanikuühiskonnalt ja kõikidelt valitsuse tasanditelt leidlikkust. Turujõud ja ärimudelid on meie tegevuse põhilised suunajad, aga seda peab toetama ka seadusandlus.

Selle muutuse ulatuslikkuse kajastamiseks teen ettepaneku lisada siseturu neljale põhivabadusele viies vabadus – andmete vaba liikumine. See võis varem sisalduda olemasolevas neljas põhivabaduses, aga praegu on see piisavalt eristunud, et seista eraldi.

Andmed ei ole ei isik, kaup, kapital ega teenus, aga nende liikumisele kaasaaitamiseks peavad ka andmed suutma ületada piire. Komisjoni ettepanekud digitaalse infosisu ühtse turu kohta aitavad luua aluse andmete vabaks liikumiseks, ent see peab saama siseturu püsivaks väärtuseks, mitte jääma pelgalt reaks eesmärkideks, mis tuleb teatud tähtjaks saavutada.

Mida viies põhivabadus meie kodanike jaoks tähendaks?

Esiteks tähendaks andmete vaba liikumine seda, et meil on kogu ELis juurdepääs teenustele, mille eest oleme maksnud. See tähendaks, et internetikaubandus ei oleks piiratud isiku pangakonto riigiga ning riigipiirid ei määraks enam meelevaldselt seda, millised Euroopa kodanikud saavad osta digikaupu ja -teenuseid ning millised mitte. Täna on aga lihtsam saata pudel oliiviõli Sitsiiliast põhjapolaarjoone taha, kui edastada iTunesi laulu üle piiri. Eestis on kasutusel digiretseptid, millega on võimalik osta ID-kaardi abil ravim ükskõik millisest apteegist kogu riigis. Ent kui ma Eestist lahkun, siis ma ei saa seda teha, e-retsepti ei saa Euroopas kasutada.

Ent andmete liikumine ei ole seotud vaid kaubandusega. Nii nagu iga ELi põhivabadusega, kaasnevad ka andmete vaba liikumisega õigused ja kohustused, millest tähtsaim on õigus andmekaitsele ja vastutus andmekaitse eest. Isikuandmete omandiõigus ning vabadus nende kasutamise üle otsustada on tõepoolest nende andmete väärtuse tagamise eeldused.

Uus andmekaitsemäärus [ning õnnitlen teid läbirääkimiste lõpetamise puhul] tunnustab seda põhimõtet nii vormiliselt kui ka sisuliselt. See tagab isikutele tegeliku omandiõiguse oma andmete üle – õiguse kontrollida andmete kasutamist ja kolmandatele isikutele edastamist. See peaks tekitama uusi turge ning avalikus sektoris kohaldatuna vähendama paberitöö ja aruandlusega kaasnevat koormust, mis praegu kulutab Euroopa kodanike ja ettevõtete närve, aega ja raha. See peaks ka tugevalt suurendama läbipaistvust.

Peame püüdma luua andmemajanduse, kus andmete vaba liikumine toimib ka muu kui isikuandmete puhul. Väga suur väärtus peitub mahukates andmetes, mida genereerivad meie autod ja kodud, mis on aina enam seotud seadmete ja tööstusega. Saksamaal öeldakse selle kohta Industrie 4.0.

Euroopa peab investeerima tehnoloogiasse, mis loob kindlustunde andmevoogude turvalisuse suhtes, eriti krüpteerimis- ja blokiahela tehnoloogiasse, ning me peame edendama nende kasutamist.

Samuti, nii nagu kaupade vaba liikumine nõuab sadamaid ja teid, vajame viienda vabaduse võimaldamiseks tänapäevast digitaristut. 5G ja kiudoptilised ühendused peavad olema saadaval kõikjal. See kehtib eelkõige lõpptarbijani viivate ühenduste kohta, alates meie kodudeni ja ettevõteteneni kulgevast kaablist. Meie maapiirkonnad, mis on saanud väga suurt kasu ühisest põllumajanduspoliitikast, vajavad selles uues maailmas samasugust juurdepääsu internetile nagu linnaelanikud.

Väga tähtis on kaasamine. Oluline on see, et digitaalarengu dividende saaksid kaustada kõik. Eesti kogemused sisendavad mulle optimismi. Alates 2005. aastast oleme saanud lubada e-hääletusi kaheksal korral nii riigikogu, kohalike omavalitsuste kui ka Euroopa Parlamendi valimistel. Võiks ju arvata, et sellest saavad kasu vaid noored moodsad linnaelanikud, ent suured sotsioloogilised uuringud näitavad, et demograafilisi või linna- ja maapiirkondade vahelisi erinevusi siin ei esine. Külal elav pensionär võib osaleda e-hääletusel, suhelda oma perekonnaga Skype'i teel või võtta oma arstiga IT abil ühendust sama suure tõenäosusega kui tema lapselapsed. Nagu teate, leiutasid Skype eestlased.

Samal ajal peame küsima: kuhu digirevolutsioon meid viib, milline on digiajastul töö tulevik? Mis saab taksojuhi või tehasetöölise ametist? Ja homme tehnoloogia arenedes arstist või raamatupidajast?

Iga varasem tööstusrevolutsioon on tööhõivet suurendanud, asendades vanad töökohad uutega, mis nõuavad rohkem oskusi, on paremini tasustatud ja esitavad suuremaid väljakutseid. Ent me ei tea veel, kas ajalugu kordub. Oleme endiselt digirevolutsiooni alguses, aga olen valmis tunnistama, et kindlad vastused puuduvad.

Aga ma tean järgmist.

Digirevolutsioon, nii nagu euroala, Krimmi ja pagulaste kriis, nõuab, et me annaksime endast parima ajal, mil poliitika mängib meie madalamatele instinktidele. Ärgem arvake, et need proovikivid on ületamatud. Praegu on aeg astuda siiski julgeid samme, nii nagu tegid meie eelkäijad 1957., 1989. 1991. ja 2004. aastal. Ka nemad olid silmitsi määramatusega, ent sammusid edasi.

Kui allume populistidele, kes ütlevad, et Euroopale ei saa usaldada tema kodanike huve, siis ei leia me piisavat lahendust ühelegi kriisile, ei ettenähtavale ega muule. Olenemata sellest, kas tegu on rände, euro või lausa sõjalise agressiooniga, rääkimata tehnoloogia muutumisega kaasnevatest ülesannetest, juhivad tagasi rahvusriikidesse viivad lahendused meid teise maailmasõja eelsesesse aega – aega, mil lühinägelikkus ja naabri vaesamaks tegemine tekitab nii-öelda käsi-peseb-kätt-käitumise ning teeb kõigile kahju. Tagasi ajastusse, kus taas on õigus sellel, kellel on jõud ... Seda, kuhu see viib, oleme Euroopa ajaloos näinud liigagi palju.

Ärgem tehkem illusioone eesoleva suhtes, kui kahtleme või komistame või kui – tsiteerin taas Yeatsi –

Head kaotanud on meelekindluse,
Kuid halvad on täis tegutsemisiha.

Valik on meie.